

Sygn. akt I ACa 426/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 stycznia 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSA Anna Miastkowska(spr.)

Sędziowie: SA Alicja Myszkowska

del. SO Ryszard Badio

Protokolant: stażysta Ewa Borysewicz

po rozpoznaniu w dniu 8 stycznia 2019 r. w Łodzi na rozprawie

sprawy z powództwa Stowarzyszenia (...) z siedzibą w O.

przeciwko R. B. i M. B.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanych

od wyroku Sądu Okręgowego w Kaliszu

z dnia 31 stycznia 2018 r. sygn. akt I C 490/16

1. **oddala apelację,**
2. **zasądza od pozwanych R. B. i M. B. na rzecz powoda Stowarzyszenia (...) z siedzibą w O. kwotę 4.050 (cztery tysiące pięćdziesiąt) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego,**
3. **przyznaje i nakazuje wypłacić ze Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Kaliszu na rzecz adwokata J. W. prowadzącego Kancelarię Adwokacką w K. wynagrodzenie w wysokości 3.321 (trzy tysiące trzysta dwadzieścia jeden) zł brutto z tytułu nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanym z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.**

Sygn. akt I ACa 426/18

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 31 stycznia 2018 r. Sąd Okręgowy w Kaliszu w sprawie z powództwa Stowarzyszenia (...) w O. przeciwko R. B. i M. B. o zapłatę:

- w punkcie 1. utrzymywał w mocy w całości nakaz zapłaty Sądu Okręgowego w Kaliszu wydany w postępowaniu nakazowym w dniu 25 stycznia 2016 r. w sprawie o sygn. akt I Nc 222/15
- w punkcie 2. nie obciążył pozwanych kosztami procesu w pozostałym zakresie
- w punkcie 3. przyznał od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Kaliszu na rzecz adwokata J. W.:

a) kwotę 3600 zł tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanemu R. B. z urzędu, zwiększoną o 23 % z tytułu podatku od towarów i usług;

b) kwotę 3600 zł tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanemu M. B. z urzędu, zwiększoną o 23 % z tytułu podatku od towarów i usług.

Orzeczenie to zostało oparte na ustaleniach które Sąd Apelacyjny podzielił i przyjął własne.

Sąd Okręgowy między innymi zaznaczył, że w dniu 25 lipca 2014 roku pozwany R. B. złożył u powoda własnoręcznie podpisany wniosek o udzielenie pożyczki na zakup urządzeń przemysłowych mobilnych do czyszczenia parowego, załączając do wniosku wymagane informacje na swój temat jako wnioskodawcy oraz realizowanego przedsięwzięcia. Pozwany złożył nadto osobisty kwestionariusz – oświadczenie majątkowe, również własnoręcznie podpisane oraz kwestionariusz – oświadczenie majątkowe poręczyciela M. B., również przez niego własnoręcznie podpisane. Do wniosku zostało załączone również oświadczenie poręczyciela M. B. wraz z zaświadczeniem o zatrudnieniu.

W dniu 5 sierpnia 2014 roku pomiędzy powodem jako pożyczkodawcą, a pozwanym R. B., przedsiębiorcą działającym pod firmą (...) z siedzibą w O. jako pożyczkobiorcą została zawarta umowa pożyczki, na mocy której powód udzielił pozwanemu pożyczki w kwocie 80 000 zł z 6 miesięczną karencją, od dnia 15 sierpnia 2014 roku do dnia 15 lipca 2019 roku. Zgodnie z umową pożyczkobiorca miał wykorzystać uzyskane środki wyłącznie na zakup urządzeń przenośnych (mobilnych) do czyszczenia parowego, zgodnie z wnioskiem z dnia 28 lipca 2014 roku. Strony ustaliły, iż pożyczka będzie przekazana w formie przelewu na wskazany rachunek pożyczkobiorcy prowadzony w banku (...) S. A. Pożyczkobiorca zobowiązał się zwrócić pożyczkę w terminie do 15 lipca 2019 roku na rachunek pożyczkodawcy w ratach określonych w harmonogramie. Zgodnie z par. 7 umowy zabezpieczeniem należytego wykonania umowy był weksel in blanco wraz z deklaracją wekslową, poręczenie wekslowe jednej osoby fizycznej udzielone przez M. B., poręczenie (...) sp. Z o.o. w G. do kwoty 48 000 zł. Umowę podpisał własnoręcznie pozwany R. B.. Przy podpisywaniu umowy był obecny poręczyciel – pozwany M. B.. W imieniu powoda umowę podpisała wcześniej Prezes Zarządu P. S.. Pozwany R. B. w dniu 5 sierpnia 2014 roku podpisał własnoręcznie jako wystawca weksla in blanco deklarację wekslową, oświadczając w niej, iż jako zabezpieczenie należytego wykonania zobowiązań wynikających z umowy pożyczki numer (...) z dnia 5 sierpnia 2014 roku w kwocie 100 000 zł składa do dyspozycji powoda weksel in blanco podpisany przez R. B.. Powód według deklaracji miał prawo wypełnić weksel w każdym czasie na sumę odpowiadającą zadłużeniu R. B. wobec wystawcy, łącznie z odsetkami, karami umownymi i innymi należnościami, w tym kosztami związanymi z ich dochodzeniem oraz weksel opatrzyć datą płatności i datą wystawienia oraz miejscem płatności, a także uzupełnić o inne klauzule według swego uznania, zawiadamiając wystawcę o wypełnieniu weksla listem poleconym. List ten powinien być wysłany najpóźniej na 7 dni przed terminem płatności weksla płatności na podany adres stron, chyba że wystawca powiadomi powoda w formie pisemnej o zmianie adresu. Pozwany M. B. podpisał deklarację wekslową oświadczając, iż poręcza solidarnie za wszelkie zobowiązania R. B. wynikające z tytułu udzielonej pożyczki i wyraził zgodę na treść powyższej deklaracji. Pracownica powoda A. F. potwierdziła własnoręcznym podpisem, iż w dniu 5 sierpnia 2014 roku w siedzibie powoda został złożony jeden weksel in blanco. Pozwany R. B. podpisał własnoręcznie weksel in blanco a pozwany M. B. poręczenie na wekslu. Pieniądze w kwocie 80 000 zł zostały w dniu 6 sierpnia 2014 roku przelane przez powoda na wskazany przez pozwanego R. B. w umowie rachunek bankowy. Wobec braku spłaty zadłużenia strona powodowa w dniu 17 lipca 2015 roku, zgodnie z deklaracją wekslową, uzupełniła stanowiący zabezpieczenie weksel in blanco na kwotę, odpowiadającą zadłużeniu to jest na 82 653,62 zł płatną w siedem dni po okazaniu. Pismem z dnia 17 lipca 2017 roku, doręczonym przez awizo pozwanemu M. B. w dniu 6 sierpnia 2015 roku a pozwanemu R. B. w dniu 5 sierpnia 2015 roku, zostali oni wezwani do wykupienia weksla z jednoczesnym wezwaniem do zapłaty. Na uwzględnienie przez Zarząd powoda wniosku R. B. i udzielenie mu pożyczki nie miał wpływu M. M. (1), który od wielu lat utrzymywał znajomość z R. B. i wcześniej zaciągnął pożyczkę u powoda. Umowa z pozwanymi została zawarta dobrowolnie. Pozwani nie byli zmuszani przez powoda do zawarcia umowy ani podpisania żadnych związanych z umową dokumentów. W przygotowaniu wniosku i zgromadzeniu niezbędnych dokumentów stanowiących wymagane załączniki uczestniczył aktywnie M. M. (1), który pomógł także w uzyskaniu nierzetelnych dokumentów dotyczących dochodów poręczyciela – pozwanego M.

B.. Aktualnie w Prokuraturze Okręgowej w Ostrowie Wielkopolskim pod sygnaturą akt V Ds. 10/15 przeciwko nim jako podejrzanym toczy się postępowanie w sprawie działania zorganizowanej grupy przestępczej – wystawiania faktur nie potwierdzających faktycznych zdarzeń gospodarczych skutkujących wyłudzeniem od Skarbu Państwa nienależnych zwrotów podatków od towarów i usług. Podejrzanym w powyższym postępowaniu jest także pozwany M. B..

Zarzut odnośnie R. B. dotyczy okresu od 2 kwietnia 2014 roku do 29 sierpnia 2014 roku, w którym to czasie pozwany, mimo stwierdzonej osobowości o cechach nieprawidłowych, miał zdolność rozpoznania znaczenia i zachowaną zdolność pokierowania swoim postępowaniem. Postępowanie przeciwko M. B. dotyczy podejrzenia o to, że w okresie od 28 lipca 2014 roku do 6 sierpnia 2014 roku działając wspólnie i w porozumieniu z R. B. na podstawie umowy z dnia 5 sierpnia 2014 roku numer (...) wyłudził pożyczkę na szkodę powoda. W okresie objętym zarzutem M. B. nie był upośledzony umyślowo ani chory psychicznie. Miał natomiast organiczne zaburzenia osobowości i przeżyty uraz depresyjno – lękowy nie mający wpływu na jego poczytalność.

Sąd I instancji podkreślił, że dochodzona pozwem wierzytelność wynika z weksla własnego in blanco z dnia 17 lipca 2015 roku, wystawionego przez pozwanego R. B., do którego to weksla sporządzono deklarację wekslową, z której wynika, iż powód miał prawo wypełnić weksel w każdym czasie na sumę odpowiadającą zadłużeniu wystawcy, łącznie z odsetkami, karami umownymi i innymi należnościami, w tym kosztami związanymi z ich dochodzeniem oraz weksel opatrzyć datą płatności, datą wystawienia i miejscem płatności. Na blankiecie weksla in blanco po słowie „poręczam” podpisał się także własnoręcznie pozwany M. B..

Sąd uznał, że weksel złożony do akt został wypełniony właściwie i spełniał wymogi weksla własnego w rozumieniu art. 101 ustawy prawo wekslowe.

Na wekslu był też podpis poręczyciela wekslowego – pozwanego M. B., poprzedzony słowem „poręczam”, co odpowiadało treści poręczenia wekslowego w rozumieniu art. 30 i 31 Prawa wekslowego.

W konsekwencji Sąd Okręgowy uznał, że pozwany R. B. ponosi odpowiedzialność jako wystawca weksla a pozwany M. B. z tytułu poręczenia wekslowego - w oparciu o przedstawione do akt sprawy deklarację wekslową i weksel.

Sąd stwierdził również, że pozwani nie udowodnili działania w chwili wystawienia weksla, jego poręczenia ani na żadnym etapie zawierania umowy, którą przedmiotowy weksel zabezpieczał, w stanie wyłączającym świadome, lub swobodne podejmowanie decyzji i wyrażenie woli w rozumieniu art. 82 k.c., a o rzekomym pozostawianiu przez pozwanych w stanie wyłączającym świadome lub swobodne podejmowanie decyzji i wyrażenie woli nie świadczył fakt występowania u pozwanego M. B. organicznych zaburzeń osobowości i przeżytego epizodu depresyjno – lękowego, ani też występującej u pozwanego R. B. osobowości o cechach nieprawidłowych.

Zdaniem Sądu, pozwani nie wykazali, aby strona powodowa przy zawieraniu przedmiotowej umowy oraz podpisywaniu weksla i poręczenia wykorzystywała przymusową sytuację pozwanych w myśl art. 388 par. 1 k.c. W świetle powyższych okoliczności Sąd utrzymał w mocy nakaz zapłaty w całości zgodnie z art. 496 k.p.c.

O kosztach postępowania wywołanego wniesieniem zarzutów Sąd orzekł na podstawie art. 102 k.p.c.

Apelację od powyższego wyroku wywiedli pozwani, zaskarżając orzeczenie w części uwzględniającej powództwo i zarzucając mu:

1. naruszenie prawa materialnego poprzez błędna wykładnię przepisu art. 82 kc w przypadku gdy pozwani w chwili zawierania umowy znajdowali się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji ze względu na zaburzenie czynności psychicznych w przypadku M. B. i gróźb kierowanych przez M. M. (2) wobec R. B.;
2. naruszenie prawa procesowego (art. 233 kpc) poprzez dokonanie dowolnej oceny materiału dowodowego, w szczególności poprzez odmówienie wiarygodności zeznaniom pozwanego R. B. i uznanie za wiarygodne zeznań świadków M. K. i A. F. - pracownic powoda.

Skarżący wnieśli o oddalenie powództwa w całości, obciążenie powoda kosztami postępowania i zasądzenie na rzecz pełnomocnika pozwanych kosztów z tytułu udzielonej pozwany pomocy prawnej świadczonej z urzędu za postępowanie apelacyjne, a na wypadek gdyby sąd nie podzielał argumentów podniesionych w apelacji, o nieobciążanie pozwanych kosztami postępowania apelacyjnego z uwagi na ich trudną sytuację materialną i zdrowotną (art. 102 kpc).

Na rozprawie w dniu 8 stycznia 2019 r. powód wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie była uzasadniona.

Ustosunkowując się w pierwszym rzędzie do zarzutu naruszenia art. 233 par. 1 k.p.c. należało podkreślić, że dokonując analizy materiału dowodowego, sąd dysponuje swobodą, której granicę wyznacza powyższa norma prawa procesowego. Zgodnie z tym przepisem, sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia tego materiału. Ocena dowodów polega na ich zbadaniu i podjęciu decyzji czy została wykazana prawdziwość faktów, z których strony wywodzą skutki prawne.

Ramy swobodnej oceny dowodów wyznaczone są wymaganiami prawa procesowego, doświadczenia życiowego oraz regułami logicznego myślenia, według których sąd w sposób bezstronny, racjonalny i wszechstronny rozważa materiał dowodowy jako całość, dokonuje wyboru określonych środków dowodowych i wając ich moc oraz wiarygodność odnosi je do pozostałego materiału dowodowego (m. in. wyrok SN z dnia 10 czerwca 1999 r. (...) 685/98, LEX nr 41437).

Jeżeli z określonego materiału dowodowego sąd wyprowadza poprawne i zgodne z doświadczeniem życiowym wnioski, to ocena sądu nie narusza reguł swobodnej oceny dowodów i musi się ostać chociażby w równym stopniu z tego samego materiału dowodowego dawało się wysnuć wnioski odmienne. Jedynie w przypadku gdy brak jest logiki w wiązaniu wniosków z zebranymi dowodami lub gdy wnioskowanie sądu wykracza poza schematy logiki formalnej albo wbrew zasadom doświadczenia życiowego nie uwzględnia jednoznacznych, praktycznych związków przyczynowo skutkowych to przeprowadzona przez sąd ocena dowodów może być skutecznie podważona. Postawienie zarzutu naruszenia art. 233 par. 1 k.p.c. nie może natomiast polegać na zaprezentowaniu przez skarżącego stanu faktycznego ustalonego na podstawie własnej oceny dowodów.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy, Sąd Apelacyjny nie dostrzegł braków w dokonanej analizie materiału dowodowego, o których była mowa a apelacji. Wyjaśnienia pozwanego M. B., iż nie miał wiedzy na temat rodzaju podpisywanych dokumentów oraz twierdzenia R. B., iż działał pod wpływem gróźb M. M. (2) były całkowicie nieprzekonywujące jeśli się zważy na pozostały materiał dowodowy, zwłaszcza w postaci dokumentów podpisanych przez pozwanych w sprawie udzielenia pożyczki oraz jej poręczenia. Dokumenty te nie były sporządzone jednorazowo, nie było więc przeszkód do zapoznania się z ich treścią i podjęcia swobodnej decyzji odnośnie dokonywanych czynności prawnych. Tezom apelacji stanowczo przeczyły zeznania świadków M. K. i A. R., które omówiły przebieg procedur związanych z zawarciem przedmiotowej umowy. Zeznania tych osób korespondowały z dokumentami, o których była mowa wyżej. Apelacja, oprócz zanegowania powyższych zeznań nie zawierała konkretnych argumentów mogących podważyć rzetelność tego dowodu, nie było przy tym wystarczające powołanie się na wyjaśnienia pozwanych, nie miarodajnych z przyczyn wskazanych przez Sąd I instancji. Sąd ten słusznie zwrócił uwagę na fakt, iż dla rozstrzygnięcia niniejszego sporu nie miały znaczenia rzeczywiste powody zaciągnięcia pożyczki oraz wzajemne rozliczenia pomiędzy R. B. i M. M. (2). Bez znaczenia pozostawała również okoliczność, że M. M. (2) zaciągnął wcześniej u powoda pożyczkę i pomagał R. B. w wypełnieniu niezbędnych dokumentów. Nie przemawiało to w jakimkolwiek stopniu za uznaniem, iż R. B. został zmuszony przez M. M. (2) do zaciągnięcia pożyczki. Decydujące było bowiem działanie pozwanych w celu uzyskania pożyczki i dokonanego zabezpieczenia zwrotu należności na rzecz powoda w świetle przedstawionych dokumentów.

Nie zostały również potwierdzone zarzuty pozwanych na temat braku właściwego rozeznania co do charakteru czynności i możliwości swobodnego wyrażenia woli z racji ograniczeń psychicznych. Odnosząc się do tej kwestii, Sąd Okręgowy miał rację wywodząc, że pozwani nie wykazali przesłanek do zastosowania art. 82 k.c. Same wyjaśnienia pozwanych na temat odczuwanych ograniczeń nie mogły być uznane za wystarczające. Skarżący nie przedstawili dowodów na poparcie swoich twierdzeń, a przede wszystkim nie zgłosili wniosku o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłych sądowych, a na nich spoczywały w tej mierze powinności stosownie do wymogów art. 6 k.c. Bez tego rodzaju inicjatywy, Sąd mógł powołać się na wyniki badań przeprowadzonych na użytek postępowania karnego. Nie było też przeszkód do złożenia przez pozwanych stosownych wniosków dowodowych w niniejszym postępowaniu.

Sąd Okręgowy nie dopuścił się zatem naruszenia przepisów prawa procesowego. Konkluzja ta miała również znaczenie dla oceny zarzutu naruszenia art. 82 k.c.

Skoro skarżący nie przedstawili dowodów, na podstawie których można by wywieść tezę iż w dacie dokonywania przedmiotowej czynności znajdowali się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli z racji choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego zaburzenia czynności psychicznych, to trudno było przyjąć, iż doszło do naruszenia art. 82 k.c. Sąd I instancji w szerokich rozważaniach poświęconych zasadom odpowiedzialności pozwanych odniósł się do powyższej kwestii trafnie konkludując, że nie doszło zarówno do obrazy tego przepisu jak i do obrazy art. 388 par. 1 k.c.

Ostatecznie, z podanych wyżej przyczyn Sąd Apelacyjny oddalił apelację stosownie do art. 385 k.p.c. Sąd ten obciążył pozwanych obowiązkiem zwrotu na rzecz strony powodowej kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych (art. 98 par. 1 k.p.c. w zw. z art. 108 par. 1 k.p.c. i art. 391 par. 1 k.p.c.), nie znajdując podstaw do zastosowania art. 102 k.p.c. Przepis ten zakłada możliwość nie obciążenia strony przegrywającej spór kosztami postępowania jedynie w wyjątkowych przypadkach, gdy przemawia za tym charakter sprawy oraz sytuacja materialna i życiowa obowiązanym. W niniejszej sprawie pozwani byli wprawdzie zwolnieni od kosztów sądowych, ale okoliczność ta nie miała przesądzającego znaczenia dla rozstrzygnięcia o kosztach postępowania w instancji odwoławczej. Pozwani przegrali proces przed Sądem Okręgowym, mogli więc ocenić argumenty przytoczone przez Sąd w uzasadnieniu wyroku pod kątem szans procesowych w postępowaniu odwoławczym. Decydując się na wniesienie apelacji powinni liczyć się z przegraną i koniecznością uiszczenia kosztów procesu na rzecz strony przeciwnej. Ponadto pozwani posiadają źródła utrzymania, które zwłaszcza w przypadku R. B. pozwalają na pokrycie zasądzonych kosztów nawet w przeciągu dłuższego czasu.